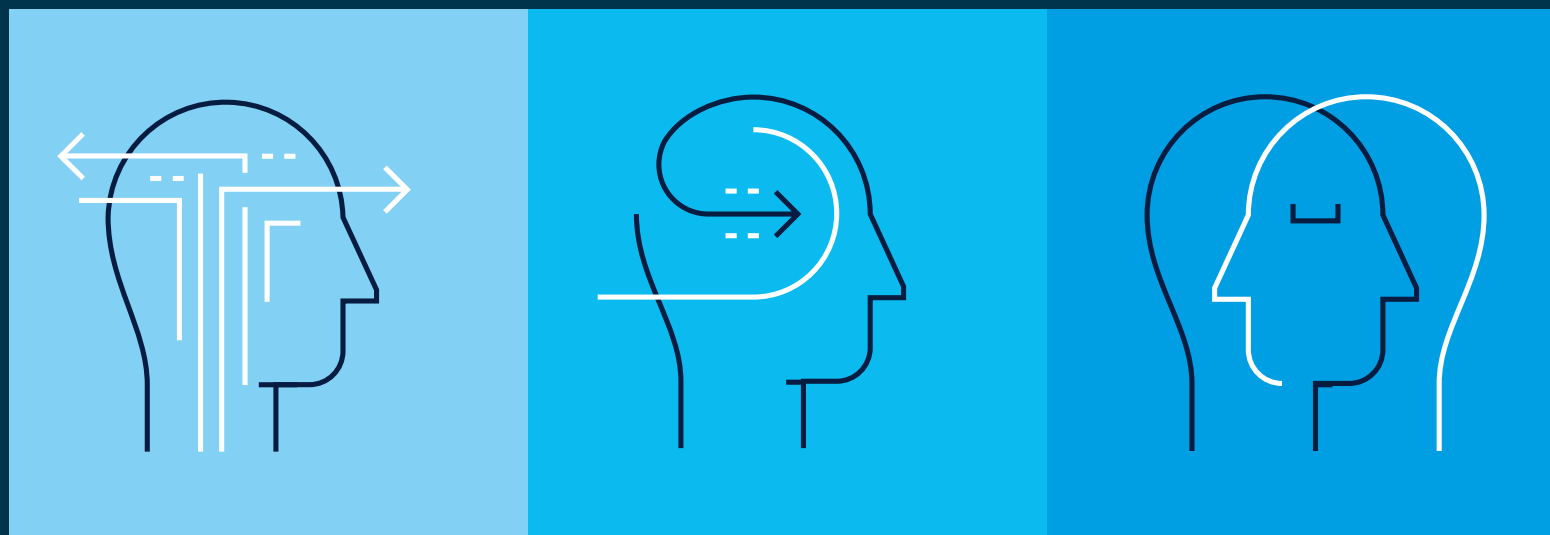

Evaluatieinstrumenten in NL

Presentatie voor 'DFB inspireert inzake evaluatiebeleid'

23 april 2024

Floor de Jager

Senior Adviseur

**Bureau Strategische
Analyse (DG
Rijksbegroting)**

f.w.jager@minfin.nl

I

Rol Ministerie van Financiën en instrumentarium

De rol van het Ministerie van Financiën

- › Elk departement zelf verantwoordelijk voor periodiek onderzoeken van doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid
- › Ministerie van Financiën bevordert dit (in de praktijk stelselverantwoordelijk)
- › **Belang van evaluatie!**
  - › Leren -> evaluatie gedurende gehele beleidscyclus
  - › Verantwoording afleggen
  - › Voldoen aan wettelijke verplichtingen

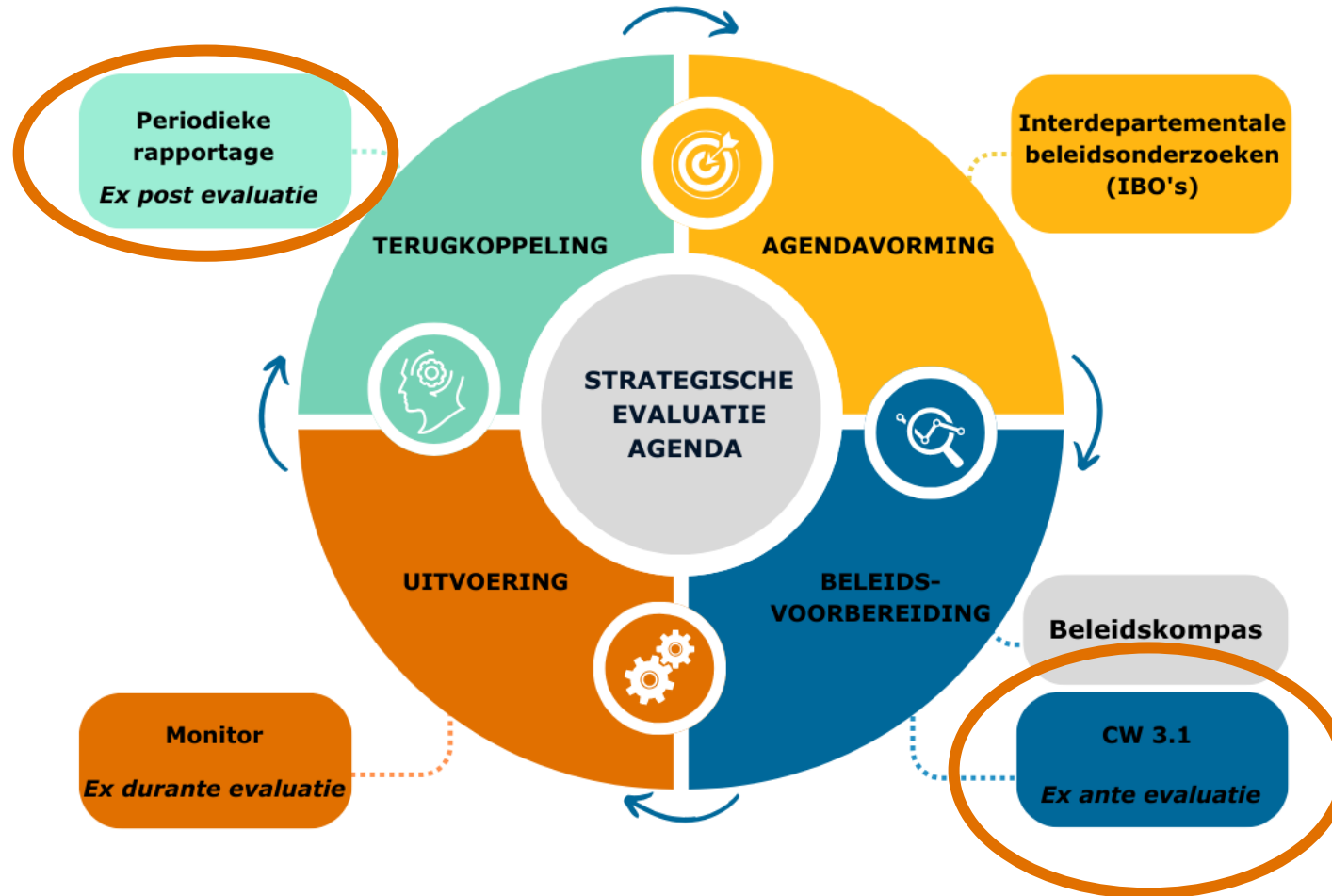

Zowel kaders als ondersteuning

- A** Ontwikkelen regelgeving en toezicht
- B** Stimuleren betere onderbouwing en evaluatie van beleid

De verschillende instrumenten binnen de beleidscyclus

Planning:
Strategische Evaluatie Agenda (SEA)

II

Ontwikkelen regelgeving en toezicht

Strategische Evaluatie Agenda

De verschillende instrumenten binnen de beleidscyclus

Planning:
Strategische Evaluatie Agenda (SEA)

Belang van goede SEA's

- > **Welke** evaluaties **wanneer** en **waarvoor** (voor welke inzichtsbehoeften)
- > Ex ante, ex durante en ex post evaluaties

Voor leren èn verantwoorden!

Meer over de SEA

- › Elk departement maakt elk jaar een SEA
  - Bijlage bij de begroting
- › (Beleids-)thema's vormen de basis
  - Belangrijke maatschappelijke/budgettaire beleidsissues
- › Vanuit de thema's kijken naar de inzichtbehoeften
  - Kennislacunes
  - Belangrijke besluitvormingsmomenten (incl. bijsturingsmogelijkheden)
  - Verplichtingen/afspraken

Op basis hiervan: logische en samenhangende **programmering van evaluatieonderzoek** voor komende jaren, **met periodieke rapportage (ex post synthese) als sluitstuk**

Aangrijpingspunten Tweede Kamer

Timing	SEA	Periodieke Rapportages
Vorbereiding	Informerende Technische briefing	'Harbersbrief': plan van aanpak
Uitvoer	Toezen op voortgang SEA (Kamervraag, AO)	Toezen op voortgang PR
Vaststelling	Begrotingsbehandeling: Inzichtbehoeften SEA	Reageren op rapport, Kabinetsreactie

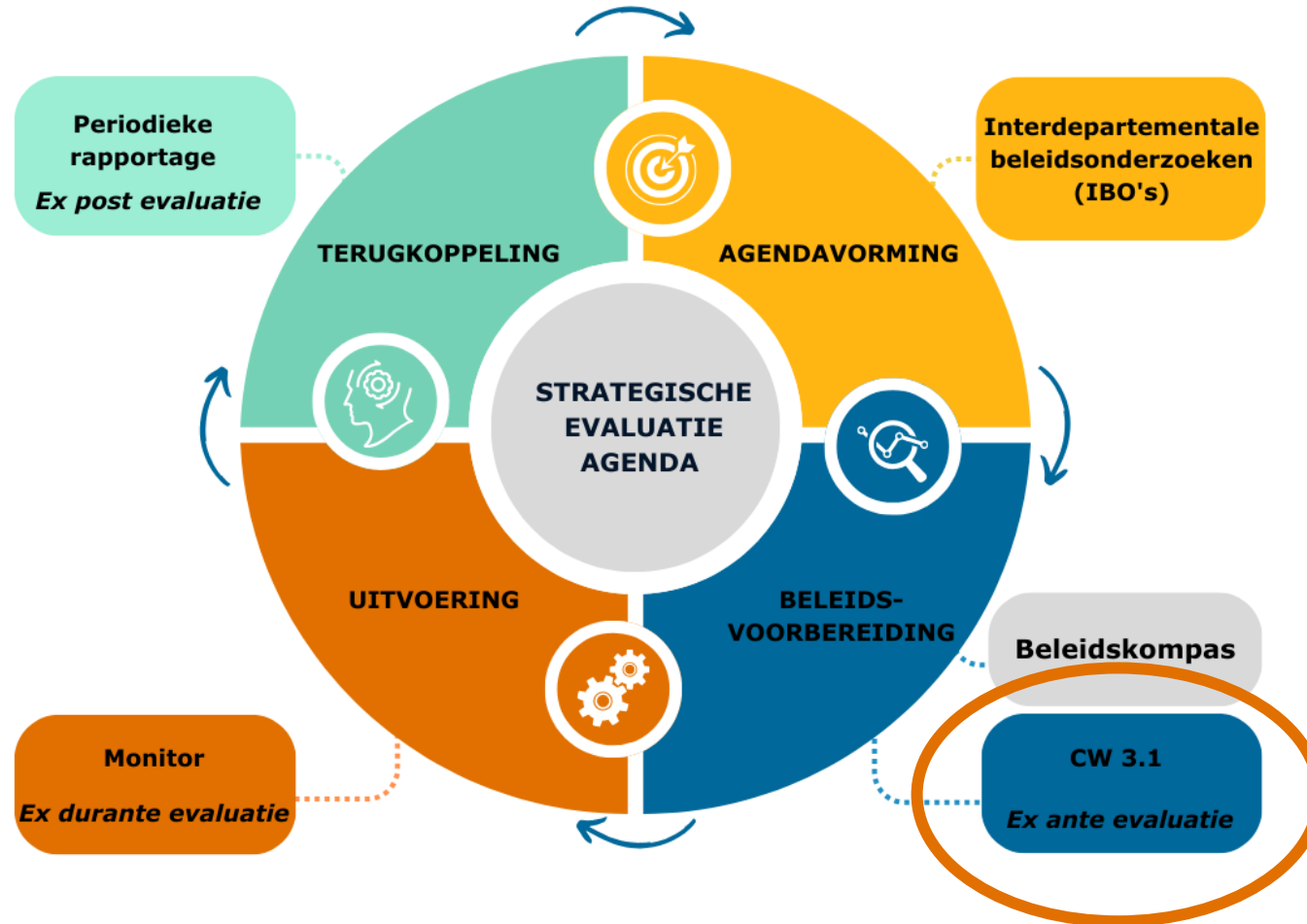
III

Ontwikkelen regelgeving en toezicht

**Beleidskeuzes uitgelegd/ artikel
3.1 van de Comptabiliteitswet**

De verschillende instrumenten binnen de beleidscyclus

Planning:
Strategische Evaluatie Agenda (SEA)

Verplichting tot onderbouwing ex ante

CW3.1: voorstellen (naar Tweede Kamer) moeten een toelichting bevatten op:

- › nagestreefde doelen, ingezette beleidsinstrumenten, financiële gevolgen
- › doeltreffendheid, doelmatigheid en
- › voorgenomen evaluatie.

Beleidskeuzes uitgelegd is operationalisering

- › Alle voorstellen van meer dan €20mln in enig jaar
- › Bevatten een vast kader in brief met toelichting cf. CW3.1

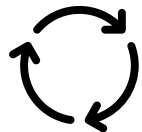

Waarom CW3.1?

- > **Beleidskeuzes uitgelegd (CW 3.1)** stelt Kamerleden in staat goede vragen te stellen. Daarmee kan de Kamer haar budgetrecht uitoefenen.

- > De **evaluatieparagraaf van Beleidskeuze uitgelegd** helpt om beleid gedurende de rit te monitoren en indien nodig bij te kunnen sturen.

III

Stimuleren betere onderbouwing en evaluatie van beleid

Toolbox beleidsevaluaties

Ondersteuning en toolbox

- › Opleidingsprogramma
- › Handreikingen voor de instrumenten
- › Interdepartementale Kennisdeling
- › Toolbox beleidsevaluaties

1

Context en scope

2

Beleids­theorie en
vraag­stelling

3

Keuze­hulp
onder­zoek­son­werp

4

Uit­voeren onder­zoek

5

Rap­por­teren en
com­mu­ni­ce­ren

Stap 1 Context en scope

Een evaluatie staat nooit op zichzelf. Er is altijd sprake van een bepaalde context waarin de evaluatie wordt uitgevoerd. Om deze context goed te begrijpen, is het goed om voorafgaand aan de evaluatie over een aantal vragen na te denken. Dit helpt je om later de juiste keuzes te maken bij het opstellen van het onderzoeksplan. Het nadenken is voor nu het doel, de antwoorden worden pas relevant in de keuzehulp.

1. Wat ga ik evalueren?

Wat is het onderwerp van de evaluatie? Is er een standaardformaat beschikbaar?

2. Op welk moment ga ik evalueren?

Je kunt evalueren als deel van de beleidsvoorbereiding, tijdens de uitvoering of na afronding van beleid.

3. Wat is het doel van mijn evaluatie?

Je kunt evalueren om te leren, om verantwoording af te leggen, en/of te voldoen aan verplichtingen.

4. Voor wie voer ik de evaluatie uit?

Wie zijn de stakeholders? Wie moet er gebruik kunnen maken van de evaluatie?

5. Hoeveel tijd en middelen zijn er beschikbaar?

Wat is het budget? Hoe veel capaciteit is vrij?

6. Wat weten we al?

Welke gegevens en informatie zijn er al beschikbaar? Welke informatie moet nog verzameld worden?

Wat is de timing?

Je kunt evalueren als deel van de beleidsvoorbereiding (ex-ante), tijdens de uitvoering (ex-durante) of na afronding van beleid (ex-post).

Ex-ante

Ex-durante

Ex-post

Ex-ante evaluaties

Ex ante onderzoek/evaluatie vindt plaats voorafgaand aan de invoering van beleid. Deze vorm van onderzoek speelt een rol bij de totstandkoming van beleid, aan het begin van de beleidsvorming. Vaak worden één of meerdere beleidsopties onderzocht op mogelijke gevolgen en op uitvoerbaarheid.

Bij een evaluatie aan het begin van het beleid probeer je aan de hand van aannames en beschikbare data op voorhand een inschatting te maken van de te verwachten effecten. Er zijn verschillende methoden om een ex-ante evaluatie uit te voeren.

Welk van deze methoden past bij jou evaluatie? Een goed evaluatieontwerp sluit aan bij de evaluatievraag en de onderzoekstechnische mogelijkheden, bijvoorbeeld de beschikbaarheid van data. De keuze van een evaluatiemethode is dus de afweging tussen “wat wil je weten?”, en “wat kun je te weten komen?”.

1. Effectinventarisatie

Iedere ex ante evaluatie begint met het in kaart brengen van de (mogelijke) gevolgen van beleidsopties. Hierbij kun je ook eventuele verplichte toetsen meenemen.

2. Afweging

Welke effecten neem je mee in je beoordeling van beleidsopties? Hoe weeg je deze effecten tegen elkaar af? Hiervoor zijn verschillende methoden.

De kosteneffectiviteitsafweging

Soms heeft kosteneffectiviteit de prioriteit. Bijvoorbeeld wanneer er een belangrijk beleidsdoel behaald moet worden, maar haalbaarheid en betaalbaarheid belangrijke zorgen zijn.

De kosten-effectiviteitsanalyse (KEA)

Kosteneffectiviteitsanalyses (KEA) gebruik je om te kijken welke kosten bepaalde beleidsuitkomsten met zich meebrengen. Deze methode is een belangrijk hulpmiddel in de beleidsvoorbereidende fase. De methode helpt bij het maken van goed voorbereide beleidskeuzes. In de uitvoering lijkt een KEA op een maatschappelijke kosten-baten analyse (MKBA). De belangrijkste vragen die je met een KEA kan beantwoorden, zijn: Welke beleidsoptie levert het hoogste effect tegen de laagste kosten? Welke uitgaven zijn nodig om een bepaald beleidseffect te bereiken?

De integrale afweging

Soms wil je alle effecten van je uitgewerkte beleidsopties tegen elkaar afwegen. De centrale vraag is: welke beleidsoptie levert het meeste maatschappelijke waarde? Om deze vraag te beantwoorden kun je twee methoden gebruiken:

De scorekaart of multicriteria-analyse (MCA)

Bij de scorekaart of multicriteria-analyse ga je niet veel verder dan de effectinventarisatie. De verschillende gevolgen van verschillende beleidsopties worden zo helder en overzichtelijk mogelijk uiteengezet. De keuze over welke optie het beste is wordt zoveel mogelijk overgelaten aan de politiek.

De maatschappelijke kosten-baten analyse (MKBA)

MKBA's geven inzicht in wat een beleidsalternatief oplevert voor de maatschappij en wat het kost (zowel financiële als niet-financiële kosten en baten). Kosten en baten worden zoveel mogelijk in geld uitgedrukt, zodat deze 'optelbaar' en onderling goed vergelijkbaar worden. Het CPB en het PBL hebben een algemene leidraad voor MKBA's opgesteld. Het is verplicht om deze leidraad te volgen voor alle MKBA's die door of in opdracht van de Rijksoverheid worden opgesteld.

IV

Van regelgeving en instrumenten naar impact

Alleen regelgeving en toetsen niet voldoende

- › Er is dus meer nodig dan de instrumenten ontwikkelen
- › Belang van gebruik van de resultaten in beleid
  - › Sluiten van de beleidscyclus
- › Vraagt ook wat van de politiek, twee recente initiatieven
  - › Evaluatie Beleidskeuzes uitgelegd
  - › Uitvoering motie volledige doorlichting Rijksuitgaven

Evaluatie Beleidskeuzes uitgelegd en rol Tweede Kamer

- › Uit de evaluatie blijkt dat de naleving van de werkwijze toeneemt, maar dat er nog steeds substantiële ruimte voor verbetering is
- › Het kader wordt door Kamerleden nuttig gevonden, maar 'doeltreffendheid en doelmatigheid [zijn] niet de dominante thema's zijn in het debat'.

Brief commissie Rijksuitgaven aan kamercommissies

In deze brief roept de commissie voor de Rijksuitgaven uw commissie op alert te zijn op een solide onderbouwing van nieuw beleid en wetgeving door het kabinet. Wat belooft een bewindspersoon nu eigenlijk en hoe wordt beargumenteerd dat deze belofte met zo min mogelijk belastinggeld wordt gerealiseerd? Hoe beter dit vooraf in plannen wordt opgeschreven, hoe gemakkelijker de Kamer het kabinet daarop kan controleren en hoe effectiever departementen beleid in de uitvoering kunnen monitoren en achteraf kunnen evalueren.

Invulling motie volledige doorlichting Rijksuitgaven

- › Motie: onvoldoende inzicht in effectiviteit en doelmatigheid van uitgaven
- › Commissie Rijksuitgaven samen met Rekenkamer: gebruik en versterk bestaand instrumentarium
  - › Inzicht vergroten in uitgevoerde en geplande evaluaties (w.o. kwaliteit SEA)
  - › Rol Tweede Kamer versterken (behandeling van uitkomsten)
  - › Werking evaluatiestelsel verbeteren (onderzoek Rekenkamer)

Veel dank voor de aandacht

Welke vragen zijn er nog?

